

Kirken underviser

2– 2001

Maj

Liturgi og ritualer

**Natkirken – et
liturgisk
laboratorium**

**De unge og
gudstjenesten**

Kirken på spil

**Kroppen i
spiritualiteten og
liturgien**

**Ritualer uden tung
teologi**

**Det hellige rums
former**

Indhold

3

„Natkirken – et liturgisk laboratorium“

Natkirkepræst Signe Malene Berg beskriver de mange og spændende overvejelser og ideer, der er vokset ud af projektet "Natkirken".

7

„De unge og gudstjenesten“

Højskolelærer Jens Maibom Pedersen: Tip en 10'er, og se hvor godt du kender dine teen-agere.

10

„Kirken på spil“

Højskolelærer Jens Maibom Pedersen giver et bud på hvordan, man kan få en samtale i gang om vores måde at "indrette" kirke på.

12

„Kroppen i spiritualiteten og liturgien“

Sognemedhjælper Ele Bonde taler i sin artikel for en udvidet gudstjenesteforståelse, og giver eksempler på hvordan man kan indstille sig på ordene i højmessens gennem bibliodrama.

17

„Ritualer uden tung teologi“

Sognemedhjælper Helle Marie Danielsen fortæller om at undervise 3. klasses børn i kirkens ritualer.

20

„Det hellige rums former“

Biskop Jan Lindhardt skriver ud fra sine overvejelser om kirkerummets betydning, at liturgien skal binde folk sammen. Skal man være i et rum, er man nødt til at spille sammen. Det er ikke det, der er inde i mennesker, men det som er mellem mennesker, der tæller.

27

„Hverdagens teologi“

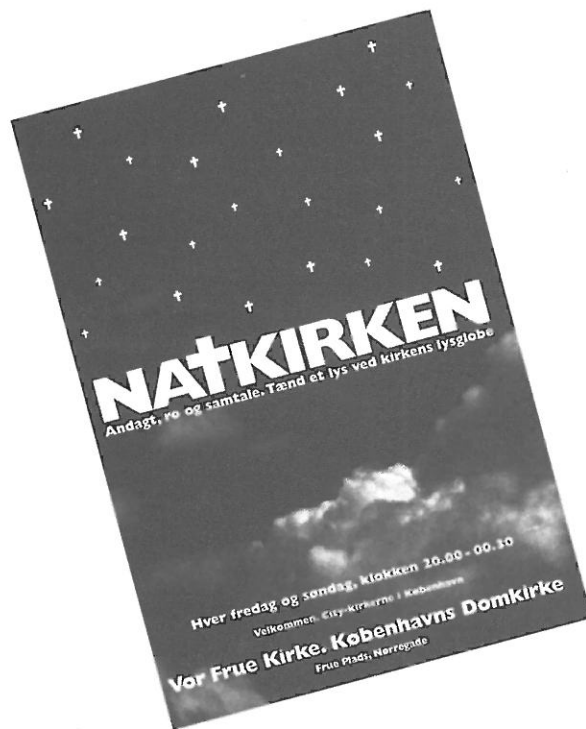
Anmeldelse af Cecilie Rubov's bog.

Liturgi og ritualer

I en tid hvor dét, der var engang, ikke længere er, må man nøje overveje hvordan dét der er, skal blive. Eller sagt på en anden måde: hvordan sikrer vi som kirke, at der bliver forbindelse mellem tradition og fornyelse? I dette i øvrigt helt nødvendige arbejde kan overvejelser over kirkens liturgi & ritualer måske inspirere. De to begreber er i alle tilfælde afgørende for kirkens måde at være kirke på, idet de netop udtrykker kirkens selvforståelse her & nu. De så at sige prioriterer i kirkens dagsorden ved at sætte form på evangeliets forkyndelse. Vi ønsker med dette nummer af Kirken Underviser at viderebringe ideer, inspiration og baggrundsmateriale til videre arbejder med liturgi og ritualer i sogne og organisationer. God læse og arbejdslyst.

Natkirken – et liturgisk laboratorium

Signe M. Berg
Natkirkepræst
www.natkirken.dk
Fotograf Søren Lausten-
Hansen

Rend mig i traditionerne – og hvad så?

City-kirkerne i København er gået sammen om forsøgsprojektet "Natkirken". Her er jeg præst. Projektet er i gang med sin skabelseshistorie. Ingen anede, hvad projektet skulle udvikle sig til, da dørene blev slået op september 1999. Man startede med at åbne et kirkerum i en citykirke, nærmere bestemt Domkirken i København, 2 aftener om ugen, fredag og søndag, året rundt, fra kl. 20 til 00.30 og med en præst, en sogne-medhjælper og en frivillig til at være i rummet. Desuden kom der hurtigt musikere til som en del af aftenens "hold".

Tomhed og øde og Guds ånd svævede over vandene. Det var begyndelsen. Et kæmpestort, åbent og ret så nøgent kirkerum, hvor Kristus står hævet over alterbordet med hænderne strakt ud parat til at give et knus: Kom til mig. Jeg er her! Er jorden tomhed og øde er der dog

samtidig ingen tvivl om, at den er i Guds hånd. Han begynder fortællingen, og han slutter den. Og han er med i alt det, der skabes ind imellem. Det sagde kirkerummet til os, inden vi overhovedet gik i gang med at gøre noget som helst. Thorvaldsens Kristusfigur er - foruden alt det, den også er - et forkyndt evangelium.

Frihed

Det viste sig at være en kolossal styrke for projektet, at så lidt var fastlagt på forhånd. Her har I et kirkerum og al den frihed, der næsten tænkes kan og så ovenikøbet lidt penge at gøre godt med, og lad os så se, hvad den frihed kan bruges til. Det var som at få et stykke hvidt papir og nogle tusser forærende. En invitation og en opfordring til at tegne, men uden tvang og uden forventninger - de var i så fald minimale. Vi havde lov til selv at være opfindere og opdagelsesrejsende. Vi skulle anlægge vores egen have.

Individualisme

Individualisme er, som vi skriver i evalueringsrapporten for Natkirkens 1. år, et helt uomgængeligt vilkår i dag, og det betyder bl.a., at man "vil selv" og vil det på den måde, at man selv vil stå inde for det, man gør. Man "vil selv" inkluderer ansvar - et ansvar, man gerne vil påtage sig. Det har vist sig, at når individualismen respekteres som det, at man har lov til bare at være, så kan de forunderligste ting opstå. Det, der er groet frem i Natkirken er groet op nedefra, fra de mennesker, der er kommet som almindelige natkirkegængere og som enkeltindivider. De er kommet for at være i rummet og har på et tidspunkt fået lyst til at bidrage med det, de havde af ideer og evner. Den enkelte natkirkegængers individuelle bidrag har efterhånden ført en del med sig. F.eks. er der nu et netværk af musikere, som er tilknyttet Natkirken. Vi har en AA-gruppe (anonyme alkoholikere), der holder møde i Natkirkeregion hver fredag af-

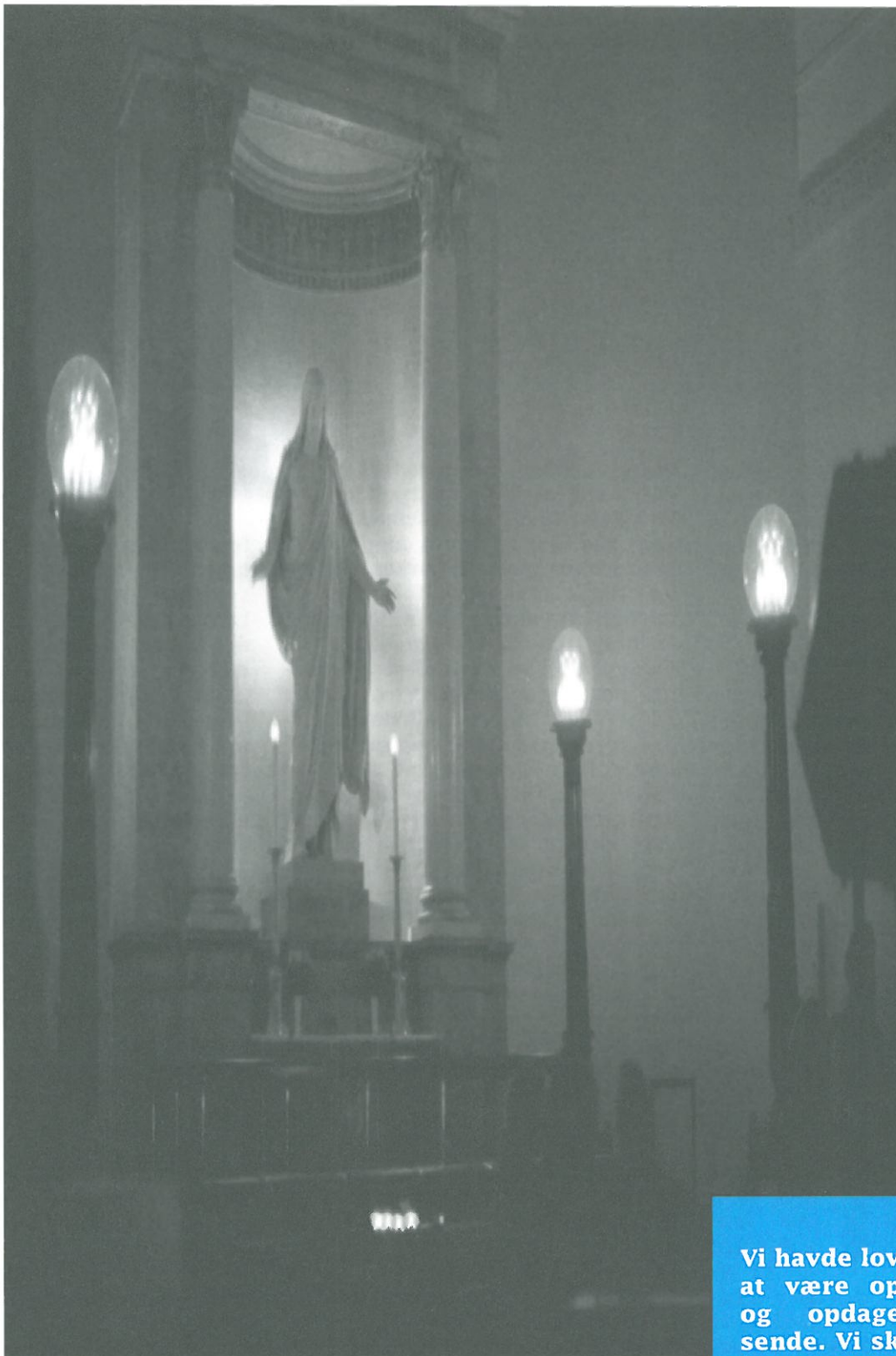
ten. Det kom i stand ved, at nogle begyndte at komme fast i Natkirken og derpå spurgte, om det kunne lade sig gøre at starte et møde.

En Natkirkens midnatsliturgi udarbejdet på grundlag af natkirkegængernes bønner, en ny salme skrevet specielt til Natkirken af en af de faste natkirkegængere, en korsinstallation til Natkirken lavet af en svensk kunstner, der havde hørt om projektet og set det kors, der er på Natkirkens plakat, en voksendåb, en vielse, en mailingliste, en hjemmeside og meget andet er kommet til og kommer stadig til ud af det, der begyndte med tomhed og øde, individualister og Guds ånd. Det er små skridt, vi tager, for vi vil have hele os med, og vores trygge holdepunkt er, at ingenting behøver at skulle ske. Det er et trosudsagn, som samtidig er en stadig forsagelse af den resultattænkning, som ellers gør sig gældende stort set overalt i samfundet, og hvor kirken selvfølgelig heller ikke går ram forbi.

Midlertidighed

Et andet uomgængeligt vilkår er midlertidighed. Midlertidighed betyder ikke blot, at et møde er tidsbegrænset, men også og især, at det egentlige er det, der sker lige nu og her mellem dig og mig. Midlertidighed er et værn mod at tage noget for givet og er en påmindelse om at påskønne, at det givne overhovedet findes. Det betyder, at vi intet mål har om, at natkirkegængerne skal optages og ledes ind i en eller anden kærnemenerighed. Ledelsesarbejdet går derimod ud på at afstikke og give rammerne for, at den enkelte selv kan tage de skridt, vedkommende har brug for. Enhver tanke om mål med natkirkegængerne er droppet og erstattet med en masse gode ønsker for hinanden. Der er stor forskel. Mål gør den anden til

objekt, ønske gør til subjekt. Og vi starter med os selv, os, der er lederne og os, der er aftenens hold. Hvad kunne vi godt ønske til os selv? Hvad har vi lyst til? Har vi nogle krav og forventninger til dem, der kommer, må vi se på os selv først. Den erfaring gjorde vi os hurtigt. F.eks. havde vi lyst til at udforske og udvikle bønsliv i dag, og lagde en bog ud til natkirkegængerne om emnet med opfordring til at skrive. Natkirkegængernes tilbagemelding til os var tavshed, og jeg kunne give dem et knus for det. De fik os ansatte til at gribe i egen barm og fik os til at tage stilling til, om vi selv var parate til at udlevere for andre i fuld offentlighed, hvad der virkelig var sårbart og skrøbeligt hos os selv. Det var vi ikke, viste det sig, og så var det måske heller ikke så mærkeligt, at andre heller ikke var. Bogen blev derfor lagt væk og udskiftet med et emne, vi selv turde skrive med på. I stedet startede vi en "bønnespiregruppe" for os selv. Vi ansatte er i samme båd som dem,

**Vi havde lov til selv
at være opfindere
og opdagelsesrej-
sende. Vi skulle an-
lægge vores egen
have.**

der kommer, og hvis vi ikke selv er parate til at give ud af os selv, er andre det som regel heller ikke. Det er en hovedregel, og den handler om troværdighed og mulighed for at skabe tillid.

Liturgisk laboratorium

Et laboratorium er et sted, hvor der udvikles og eksperimenteres, og det er det, vi gør i Natkirken. Vi leger for Vorherre i et forsøg på at nærme os ham. Og alle, der kender til leg, ved, hvor alvorligt det er og endda hvor højtideligt, det kan være. Man kan også sige – som der står i en af de autoriserede gudstjenestekollekter – at vi øver os i tro, håb og kærlighed.

Hvordan legen og øvelserne skal se ud, bestemmer vi selv, og den enkelte bestemmer selv, om vedkommende vil lege med.

Natkirken vil gerne være med til at udvikle andagtsformer, som er troværdige for de deltagende. Men troværdighed hænger sammen med genklang. Udtryksformerne og det, der siges, skal give genklang af det, som er helligt og livsafgørende for den enkelte, det som skal have et navn og en retning og en sammen-

hæng at indgå i. Genklang kan også være at blive modsagt og korrigeret, men som menneske skal man føle sig set og mødt for at kunne blive ramt. Natkirkens liturgi og ritualer udvikler og forandrer sig løbende. De opstår ud fra, hvad der er brug for. Natkirkegængerne fik mulighed for at skrive deres personlige bønner, og de skrev og skriver på livet løs. Når midnatsklokken lyder, læser sognemedhjælperen og aftenens frivillige bønnerne op. Hvad der er brug for, finder vi ud af gennem erfaringer og praksis. Vi er også gået forkert. Uvurderligt er det her som i det hele taget, at vi er et vi, der både kan dele med og bære for hinanden. Faren for at gå forkert ligger der hele tiden, men på evangelisk vis løber vi hellere risikoen for at tabe talenterne end gemmer dem nede i et hul i jorden. Der skal være de ritualer, der er brug for. Hvad der er brug for, ved man ikke på forhånd. Det vil vise sig. Det finder man ud af. Og mest ved at være lydhør. Aktuelt lige nu i vores sammenhæng taler vi om at få indført flg. ritualer: et ritual ved genoptagelse af medlemskab i folkekirken, et ritual for dem, der er medlemmer, men som har været væk fra kirken og nu vil stå ved, at de er kristne og hører til i folkekirken (en form for voksen konfirmation og genkonfirmation), et ritual til at afslutte sjælesorgssamtaler og et nyt eller opdateret skriftemålsritual. For dem, der ikke synes, de er i stand til at tage imod nadver, er der fra deres side taget initiativ til at gøre kirkekaffen (og de dertil obligatoriske kirkesmåkager) i

Faren for at gå forkert ligger der hele tiden, men på evangelisk vis løber vi hellere risikoen for at tabe talenterne end gemmer dem nede i et hul i jorden.

forhallen "hellig" ved at få lavet en dug til bordet med påtrykte kristne symboler, f.ex. fisken. På den måde kan kirkekaffen blive en forsmag på den nadver, de af forskellige årsager ikke eller endnu ikke ser sig i stand til at deltage i. Desuden prøver vi hele tiden at få hellige handlinger ind i Natkirken, såsom at tænde et lys, sidde på gulvet ved vores korsinstallation, ved "tag-med"-bønner, bønssedler og "dagbøger" til at skrive i. Da jeg var præst i et forstadssogn modtog jeg engang et ønske fra et brudepar, som gik ud på, om de måtte lægge en hestesko inde i kirken, som de så kunne samle op sammen og tage med ud af kirken og hjem til dem selv. Tanken, der lå bag: at forbinde kirkerum og hverdagsrum og få sig selv med begge steder, forsøger Natkirken at gå videre med. Kristendommen har 2000 år på bagen og har efterhånden samlet sig en skattekasse af rang. Fyldt med symboler, ritualer, poesi, erfaringer og tro. Den skattekasse tager vi fra, kigger og ser an, genbruger, skærer til, eller vi lader os inspirere af det gamle til at lave nyt. "Alt er tilladt, men ikke alt gavner. Alt er tilladt, men ikke alt bygger op" (1. Kor. 10, 23). Den formaning af apostlen Paulus er Natkirkens motto. Det er de ord, vi har i ryggen, med os og foran os.

Det er små skridt, vi tager, for vi vil have hele os med, og vores trygge holdepunkt er, at ingenting behøver at skulle ske.

De unge og gudstjenesten

*Jens Maibom Pedersen
Højskolelærer*

Indledning

Der findes kun et slags medlemskab af den danske folkekirke, og det er dét, man opnår ved sin dåb. Der findes altså ikke – selvom man ofte kunne tro det – 1. 2. og 3. klasses medlemskaber. Folkekirken har i årevis gjort en dyd ud af understrege, at kirkens gudstjenesteliv netop er for alle – her er ikke forskel på mand & kvinde, ung & gammel. Højmesse omtales således ofte i teologiske diskussioner som et fælles samlingspunkt for den kristne menighed. Gudstjenestens indhold understreger da

også dette perspektiv ved aldrig at sætte forskellige grupper op mod hinanden – her er alle ét i Kristus.

Men, men, men...

Man skal ikke have deltaget i mange gudstjenester for at vide, at der er en underlig skæv sammensætning af menigheden. De gudstjenestefejrendes gennemsnitsalder er væsentlig højere end medlemmernes gennemsnitsalder, for børn – og ikke mindst unge – glimrer ved deres gudstjenestelige fravær. Hvorfor

er det sådan? Hvorfor fravælger så mange unge kirkens liv? Skyldes det bestemte strukturer eller tilfældigheder? Skyldes det manglende engagement og tro? Eller skyldes det helt andre ting? Nedenstående vil sætte fokus herpå ved at fremlægge en række undersøgelsesresultater om teenageres syn på kirken & gudstjenesten...

10 påstande om "teenagere & kirken"	sand	falsk
1. Som hovedgrund til ikke at komme i kirken angiver teenagerne, at der ingen jævnaldrende kommer.		
2. 25 % af alle teenagere mener, at præstens prædiken skal laves om.		
3. 83 % af alle teenagere mener, at der skal laves om på musikken i kirken.		
4. Teenagere er stort set enige om, at gudstjenesten er for lang.		
5. 25 % af alle teenagere angiver, som grund til ikke at komme i kirken, at de har mistet troen på Gud.		
6. 15 % af alle teenagere mener, at gudstjenesten er svær at forstå.		
7. Teenage-piger er mere utilfredse med gudstjenesten end teenage-drenge.		
8. 40 % af alle teenagere mener at kunne bruge det præsten siger, i prædiken, til noget.		
9. Omkring 60% af alle teenagere føler sig ikke godt modtaget af andre kirkegængere.		
10. De fleste teenagere mener, at bønnerne ved gudstjenesten skal laves om.		

Tip en 10'er

Hvor godt kender DU dine teenagere?

Overvej følgende påstande – hvilke er sande, hvilke er falske? Har du brug for hjælp, så find en ung mellem 13 og 16 år!

10 svar – og lidt mere

Påstandene er omskrivninger af en række undersøgelsesresultater om teenagere (her: unge mellem 13 og 16 år) og tro - offentliggjort i bøgerne "Teenagere & tro" (Finn Kier-Hansen (red.), forlaget Salt 1995) og "Teenagere & tro II" (Bo Lundgaard og Søren Østergaard (red.), forlaget YouthResources 2000) - og svarene herpå giver anledning til en række overvejelser i.f.m. kirkens liturgiske liv.

1. påstand er forkert. Som hovedgrund til ikke at komme i kirken angives, at "det er kedeligt at være der". De unge vælger kirken fra på grund af kirkelige struktu-

rer og altså ikke fordi, at de har mistet troen på Gud. Faktisk er det ganske få unge, der angiver, at de ikke tror på Gud som begrundelse for, hvorfor de ikke kommer i kirken.

Burde det ikke give stof til eftertanke for kirkens folk? Hvad skal der mon til for at imødekomme unge anno 2001?

2. påstand er forkert. Mere end 50% af alle teenagere mener, at det først og fremmest er prædiken, der skal laves om ved gudstjenesten. Kun 4% af de unge synes, at den sidste prædiken de har hørt, var spændende. Er der i synet på prædiken den store forskel mellem den unge og den voksne?

3. påstand er forkert. Lidt over 40% af alle teenagere mener, at der skal laves om på musikken. Til gengæld er det et stort ønske, at også de unges musik er repræsenteret i kirken. Men hvorfor skulle den ikke også være det?

4. påstand er rigtig. Under 20% af alle teenagere mener, at gudstjenesten har en passende længde. Eller sagt på en anden måde: den nuværende gudstjeneste er for lang! Kunne man forestille sig en anden gudstjenesteform med plads til stilhed og fordybelse?

5. påstand er forkert. Under 7% af alle teenagere angiver, som grund til ikke at komme i kirken, at de har mistet troen på Gud. De væsentligste grunde overhovedet til ikke at komme i kirken er altså strukturelle og liturgiske. Kan kirken forsvare dét, hvis det rent faktisk forholder sig sådan?

6. påstand er forkert. Tallet er langt højere, idet over 60% angiver, at gudstjenesten er svær at forstå. Kan det være fordi, at gudstjenestens form forudsætter en viden unge anno 2001 ikke har? Hvad kan der gøres for at gøre gudstjenesten lettere tilgængelig? Og skal det så gøres?

7. påstand er forkert. Drengene er hårdest i bedømmelsen af

gudstjenesten – om end der ikke er tale om den helt store forskel. Samlet set er teenagerne stort set enige om, at gudstjenesten skal laves om. Heri ligner de unge vel en stor del af voksengenerationen?

8. påstand er forkert. 22% af alle teenagere mente, de kunne bruge, det præsten sagde til noget. De unge oplever, at afstanden mellem præstens og deres eget univers er for stor. Hvad mener voksengenerationen mon? Hvad skal der til for at en prædiken er god?

9. påstand er forkert. Mere end 50% af de unge mener, at "de andre i kirken tog godt imod mig". Igen peges der på, at det er gudstjenestens form, der "forskrækker" de unge.

10. påstand er forkert. Knap 30% af de unge mener, at der skal laves om på bønnerne. Omkring 47% bad med på bønnerne sidste gang de var i kirke.

Og hva' så?

Og hvad skal man så bruge ovenstående til? Ja først og fremmest skal man vel besinde sig på, at en stor gruppe af kirkens medlemmer stort set er enige om at gudstjenestens form skal ændres. Det må, velvidende at der i kølvandet på de mange svar kan stilles mange spørgsmål, give stof til eftertanke og sætte en ganske bestemt dagsorden: kirken må – jo før jo bedre – i samtale med de unge om form & rytme i vores fælles kirke.

De andre har krav på det, og vi andre har godt af det! Og lur mig, om et sådan arbejde ikke ville vise, at de unge bare udtrykker det, de fleste voksne tænker?

Kirken på spil...

Af højskolelærer Jens
Maibom Pedersen

Lige siden Jesus sagde: "Jeg er vintræet, I er grenene..." har kristne diskuteret, hvordan man bedst kunne skabe rammer for troen på Kristus. Det har op gennem kirkehistorien medført mange forskellige syn på kirken og mange måder "at holde kirke på".

Det er vigtigt at fastholde en samtale om kirken for at sikre overensstemmelse mellem kirken ydre og indre liv – og sådan skal dette lille "spil" forstås... som et oplæg til samtale om vores måde at "indrette kirke på". Når spillepladen er en stor kirkedør, er det for at drage en parallel til Luther. Da han i sin tid (år 1517) ønskede en debat om kirken indre og ydre liv slog han 95 teser op på kirkedøren i Wittenberg. Jeg bilder mig ikke ind, at dette lille "spil" kan eller skal reformere kirken, men håber at det kan inspirere og være med til at fastholde en afgørende samtale om vores fælles kirke...

Sådan gør man...

3-4 deltagere får udleveret "en kirkedør" samt en række påstande (de kan eventuelt klippes ud eller skrives ind på små kort...).

Den første deltager trækker en påstand, læser den og forholder sig til den. Herefter tilkendegiver resten af gruppen deres mening og de forskellige synspunkter diskuteres.

Er der enighed i gruppen, lægges påstanden på kirkedøren.

Herefter tages endnu en påstand – og så fremdeles. "Spillet" er slut, når der ikke er flere påstande, eller når spillelederen afbryder for at samle op...

Opsamlingen på spillet er vigtig. Hvad mener de forskellige grupper – og har de eventuelt idéer til, hvordan noget kunne gøres bedre? De påstande gruppen var enige om, klæbes fast på kirkedøren og hænges op på opslags tavlen, sendes til menighedsrådet & præsten, til biskoppen & avisen eller.... sættes op på kirkedøren førstkommande søndag.... Go' vind!

Her er en række forslag til påstande. Find selv på flere – og husk under alle omstændigheder at rette dem til i.f.t. dens aldersgruppe der skal bruge dem!

* Søndag klokken 10 er et godt tidspunkt at holde gudstjeneste på...

* Det er kedeligt at være i kirke...

* Den gamle salmebog er god nok, som den er...

* Det er nemt, at forstå hvad præsten siger...

* Der skal bruges flere nye salmer ved de almindelige gudstjenester...

* Præstens prædiken har en god og tilpas længde...

* Der er godt, hvis der er et andet tilbud til børnene under prædiken...

* Det er for det meste god musik organisten spiller under gudstjenesten...

* En god kirke holder specielle børne- og ungdomsgudstjenester...

* Der skal være helt stille i kirken, når man går til alters...

* Der skal være "kirkekaffe" efter alle gudstjenester...

* Det er hyggeligt at komme i kirke...

* Det er altid festligt, når der er barnedåb til en gudstjeneste...

* Der må ikke fotograferes under en gudstjeneste...

* Det kunne være godt, hvis man var med til at lave gudstjenesten...

* Det er rart at kunne følges ad til gudstjeneste – med hele familien...

* Det kunne være rart, hvis man skulle tænde et lys under gudstjenesten...

* Det er godt, at der altid er så rent og flot i kirken...

* Man lærer altid noget nyt, når man er i kirke...

* Det kunne være godt, hvis man skulle lave noget mere ved gudstjenesten...

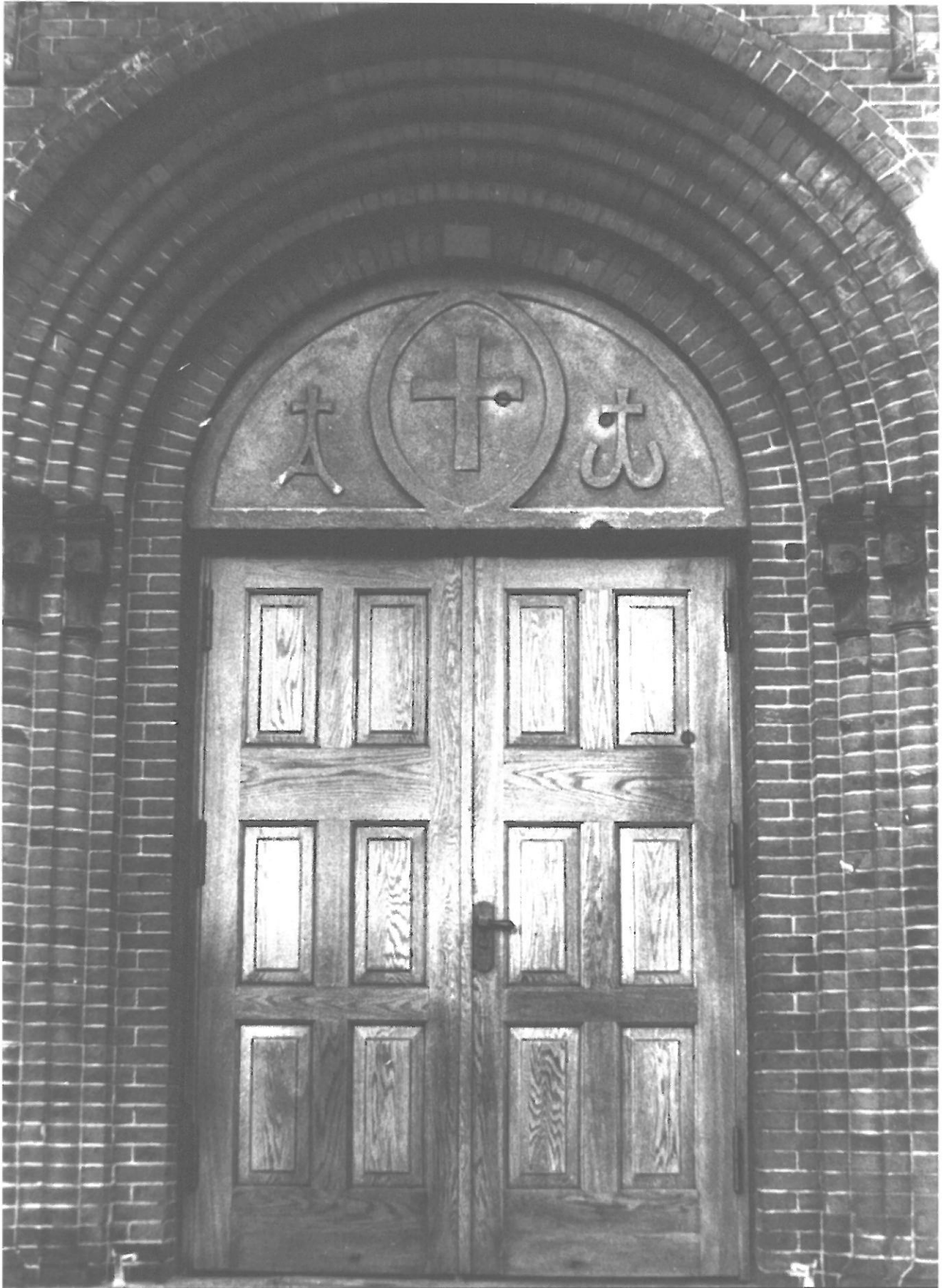
* Man sidder godt i kirken...

* Kirken skal holde jul for de hjemløse...

* Det ville være godt, hvis folk fra menigheden hjalp til ved gudstjenesten...

* De bedste gudstjenester er dem, hvor der er mange i kirke...

*
*

Kroppen i Spiritualiteten og Liturgien

Af Ele Bonde

*Sognemedhjælper i Gellerup
Kirke*

Hvorfor er der så lidt krop i kirken, når vi dog i teologien taler om kirken som Jesu Kristi legeme, og når vort legeme er et tempel for den Hellige Ånd? Det var et par af de spørgsmål, som for et års tid siden samlede nogle medarbejdere fra IKON, I Mesterens Lys og Diakonhøjskolen i en arbejdsgruppe. Vi havde en længsel, og den arbejdede vi med i forhold til teologi, terapi og spiritualitet/liturgi. Arbejdet er indtil videre mundt ud i et seminar, hvor vi var omkring 50 mennesker, som alle er optaget af troens kropslige udtryksformer.

Hvordan forholder vi os til Guds tempel - vores egen krop - og det, der sker i den f.eks. i gudstjenesten? Gudstjenestens formål er at erindre sig, at huske på det, vi ved om Gud, at fejre det og lovsynge Gud og at styrkes i troen. Gudstjenestens indhold er et tilbud til troen, og dens praksis er et tilbagevendende ritual, hvor de tilstedeværendes livs- og troserfaringer ikke bliver direkte tiltalt men kan få en kropslig udtryksform: knæle ned, indtage nadver, slå korsets tegn ...

Der er de senere år blevet talt meget om gudstjenesten, og der er blevet eksperimenteret med mange gudstjenesteformer.

Jeg hører ofte, at man synes, der er mange ord i højmissen, for mange til at vi kan rumme dem. Jeg tænker, om der virkelig er for mange ord el-

ler om det snarere er, fordi ordene er kropsløse og således i for høj grad må opfanges med intellektet - og fordi vi ikke er forberedte på dem. Vores evne til at høre dem er mangelfuld.

Vi får svært ved at integrere det hørte i vores liv og forankre det i erfaringerne og kroppen. Vores egne erfaringer er der ikke blevet spurgt til. Af og til står de direkte i vejen, fordi de ikke tillader os en større tro end den, vi har. Troen kan udvikle sig uden tilknytning og sammenhæng til det daglige liv og vore egne erfaringer. Som om den var noget påklistret eller en blot og bar intellektuel analyse.

Hvad kan hjælpe os til, at vi i udøvelsen af vores spiritualitet berøres som hele mennesker?

Måske en udvidet gudstjenesteforståelse i tid og rum til: Indøvelse, fejring og udøvelse.

Indøvelsen handler om at arbejde med egne erfaringer, at fordybe sig, at udforske, at gøre sig erfaringer med hinanden. Indøvelsen er procesorienteret og kan f.eks. være: prædikenværksted, bibliodrama, rituel dans, maling (f.eks. udtrykke

salmer), meditation, vågen, faste, åndelig vejledning o.s.v., så praktisk og erfaringsorienteret som muligt.

Fejringen er det, vi i almindelighed kalder gudstjeneste, et omdrejningspunkt i vort spirituelle liv, hvor vi erindrer os, husker på det, vi ved om Gud, hviler i Guds Ord, fejrer erkendelserne og styrkes i troen.

Udøvelse betyder at lade erfaringerne forandre ens liv. Her drejer det sig ikke om de store forkromede beslutninger, der igen gør integrationen svær, men om at lade troen udfolde sig i det enkle og konkrete: Hvad tager jeg med herfra? Hvad er det næste skridt? Udøvelsen munder ud i fornyet behov for indøvelse og fejring..... det spirituelle livs cirkel.

Sidste efterår arbejdede vi i Gellerup Kirke med ind-

Ved at spille drama over teksterne bliver der åbnet op for sider af teksten og sider af mit indre, som der ellers sjældent er plads til.

øvelsen i et forløb over tre gange. Da jeg er bibliodramaleder, blev dét vores oplæg - at spille søndagens tekst i ugen op til højmessen og slutte med en meditation.

Ved evalueringen blev der bl.a. sagt: „Den vigtigste erfaring for mig var at opleve, at teksten fik krop og et nonverbalt sprog.“ „Ved at spille drama over teksterne bliver der åbnet op for sider af teksten og sider af mit indre, som der ellers sjældent er plads til.“ „Den vigtigste erfaring var en stilhed, en dvælen - pause - en stille sitren, men også, at der er så mange lag i de bibelske tekster, som kan 'vokse sammen' med os.“

Efter et bibliodrama oplever jeg gudstjenesten på en anden måde. Igennem spillet er jeg blevet opmærksom på, hvad der

sker i mig - hvor jeg tvivler, hvor jeg har en sorg, hvor jeg trænger til at tage nye skridt, hvor noget godt er sket, nye erkendelser o.s.v. Med dette udgangspunkt er jeg forbedret på at lukke ordene ind, og da gør de underværker. Jeg kan hvile i ritualerne, og de gamle ord er helende og identitetskabende.

Jeg tror, at vi i denne udvidede gudstjenesteforståelse kan finde nogle vigtige tilknytningspunkter - også til at rykke ved højmessens. Vi har brug for nye udtryk, hvor igennem vi lærer at lytte til, hvad der foregår i os, så vores evne til at høre og modtage ordet bliver udviklet, og vi får en forståelse af, at spiritualitet bl.a. er dialog - dialog mellem Gud og mig.

Lyt med hjertet

At indstille sig på ordene i højmessens (indøvelse) er som at pløje jorden før der skal såes. I det følgende vil jeg give eksempler på, hvordan vi kan gøre det gennem bibliodrama.

Bibliodrama er rollespil over en bibelsk historie, idet det ikke bliver teater men selverfaring. Jeg finder og erfarer mig selv i historien.

Bibliodrama er rollespil over en bibelsk historie, idet det ikke bliver teater men selverfaring. Jeg finder og erfarer mig selv i historien.

Uden sikkerhedsnet - en nødvendighed for at opleve nye vider

Det er godt igen og igen at se på de bibelske tekster fra nye vinkler, men jeg tror, at vi ofte ikke ved, hvor meget vi holder fast ved den tolkning, vi engang har vedtaget, og hvor meget det kan hindre os i at se andre sammenhænge.

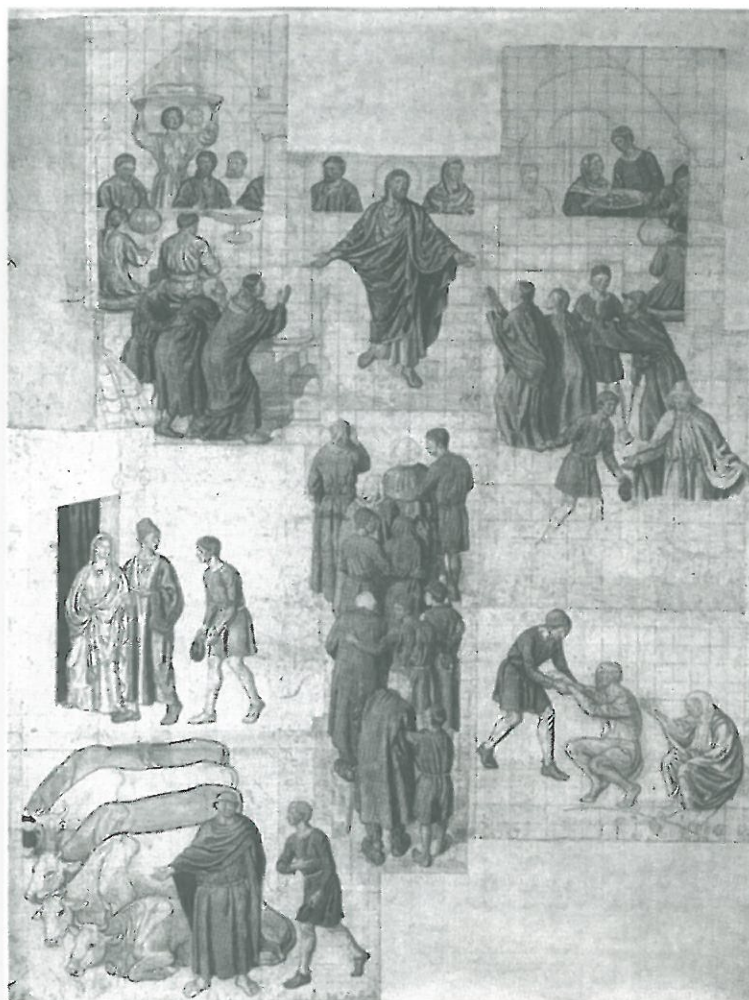
Første gang, jeg spillede bibliodrama var meget kaotisk men lærerigt. Det skulle handle om opstandelsesberetningen. Der var en del præster med i gruppen, som havde prædiken over denne påsketekst mange gange. Vi hørte beretningen, og opgaven var at lytte sig ind til, hvor den finder genklang i os. Jeg huskede min fars død, da jeg var ni år - og således var jeg Maria på vej til graven. Der var en engel i graven, som mødte mig med et glædes-

udbrud, så jeg nærmest blev blæst ud af graven. Og inden vi så os om, var de fleste forsamlet i Galilea og festede. Men jeg var i sorg og flere andre med mig. Glæden skubbede os væk fra Jesu grav og hen til et ensomt sted, hvor vi hver især var alene med vores sorg.

Det tog fem minutter, så blev spillet afbrudt, og vi talte om det skete. Lederne gjorde opmærksom på graven, der lå midt i rummet og fyldte. Men de, der var vandt til at prædike over teksten sagde, at det var en glædeshistorie, og det måtte jo spilles. Den dag skete den mest glade begivenhed i menneskehedens historie, og det var deres opgave at fortælle det videre. Men lederne blev ved: Hvad med graven, med sorgen og frygten? Hvad med englen, som ser frygten?

Vi talte om at lytte med kroppen og ikke med intellektet, med kroppen, som

Den dybe sammenhæng mellem graven og glæden, som vi et eller andet sted godt var klar over, blev erfaret.

Under udarbejdelsen af Joakim Skovgaards „Indbyggelsen til det store gæstebud“. Skitsen ligner i sig selv et bibliodrama.

husker vores livs- og troshistorie, som husker sandheden om os. Vi talte om at gå ind i den bibelske tekst uden sikkerhedsnet - uden det, man plejer at bruge teksten til.

Da vi spillede historien igen, blev der trængsel i graven. Det var livsnært - og det tog tid.

Den dybe sammenhæng mellem graven og glæden, som vi et eller andet sted godt var klar over, blev erfaret. Og da vi er midt i teksten, opleves erfaringen ikke som en modsætning til den, men gør budskabet dybere og sandere.

At lytte med hjertet – at kende sig i Guds nærhed

Når jeg går ind i en fortælling på denne måde, bliver Guds ord levende og ta'r fat i mig. Det kan ske, fordi jeg lytter med hjertet, når jeg spiller. Og hjertet er indgangen til kroppen, hvor min tros- og livshistorie huskes.

Vi spillede fortællingen om Israelitterne, der efter at være flygtet fra Ægypten vandrede rundt i ørkenen. De kom til Refidim i ørkenen og kunne ikke finde vand. En god ven af mig

fandt sig igen i ørkenen som en ægypter, der havde sneget sig med Israelitterne. Han var meget forbavset over, hvordan han kunne finde på den rolle. Men mens han spillede, blev han klar over, at det bundede i en følelse om

ikke rigtigt at høre til de Kristne. På det tidspunkt var det mere end tyve år siden, han var kommet fra en anden tro, og nu er han teolog. Han havde i længere tid haft en dyb uro, som han ikke kunne forklare. Ved at blive bevidst

Jeg har oplevet mange gange, hvordan mennesker hører Guds Ord, som om de aldrig havde hørt det før.

Detalje fra Joakim Skovgaards „Indbydelsen til det store gæstebud“.

om den, kunne han gøre noget.

Det forbavser, når ordene ta'r fat. Det er indlysende og let. Men det er svært, og måske umuligt, at lade tankerne gøre arbejdet.

Mødet med de andre i fortællingen kan gøre mig bevidst om min relation til Gud

Vi spillede helbredelsen af den blinde Bartimæus. Jeg var Bartimæus, der sad ved vejen og ventede på Jesus. Træt og udkørt øn-

skede jeg bare, at Jesus skulle komme. Jeg sad i selvmedlidende tanker, da en farisæer stillede sig i vejen. Så stor og bred, at han tog udsigten og gjorde det umuligt for Jesus at komme forbi. Hvis jeg stadigvæk skulle kunne gøre mig forhåbninger om at møde Jesus, var jeg nødt til at droppe min selvmedlidenhed og tage kampen op.

Jeg har oplevet mange gange, hvordan mennesker hører Guds Ord, som om de aldrig havde hørt

det før. Sådan forberedt af Guds Ånd falder ordene i den løse, bearbejdede jord - hvad kan det ikke blive til?

Ritualer uden tung teologi

Af Ruth Bjerrum

På opfordring af skolelæreren

Helle Marie Danielsen er sognemedhjælper i Måløv kirke. Hun er med i et skole-kirkesamarbejde i Måløv skoles 3.c, hvor hun på opfordring af klasselæreren har tilrettelagt et undervisningsforløb om kirkens ritualer. Undervisningen foregår i kristendoms-timerne. Forløbet strækker sig over 6 uger med to ugentlige timer. Halvdelen af eleverne går samtidig til minikonfirmandundervisning hos Helle Marie i deres fri-

tid. I dag er det 3. gang Helle Marie skal undervise 3.c, og jeg har fået lov til at overvære timerne. Inden vi går de få hundrede meter fra sognegården til skolen, bliver der tid til en lille snak.

"Under normale omstændigheder henter jeg børnene og deres lærer i klassen. Så går vi sammen over til kirken, hvor jeg fortæller og viser frem. Men i dag må vi desværre blive i klassen, da vi er ved at få nyt orgel i kirken."

Ritual og fortælling

"Temaet i dag er nadver. Jeg vil lægge vægt på måltidsfællesskabet. Det har børnene gode forudsætninger for at forstå. Børnene har ikke et religiøst sprog. De forstår ikke ord som opstandelse, synd og nåde. Ordet nadve kræver også en forklaring. Sidste gang talte vi meget om symboler, det, at hvert symbol fortæller en historie. I dag skal vi tale om nadveren som et symbolsk aftensmåltid, og vi skal gerne

have fat i indholdet og fortællingen bag rituallet. Det er min oplevelse, at børn i dag skriger på ritualer. De synes dåb og nadver er spændende, men de kender ikke ritualernes indhold og fortællingen bag. En hel del, af de børn jeg møder, kan ikke sætte billede på en gudstjeneste. Og deres erfaringer med kristendom har de fra fjernsynet. Det giver sig bl.a. udtryk i, at de spørger efter skriftestolen, når de kommer ind i kirken. Det er min opgave at skabe et

møde mellem børnenes liv og kirkens liv."

Et anderledes rum

Da vi kommer over til 3.c, bliver vi modtaget af en flok forventningsfulde elever. Da der er faldet ro over klassen, begynder Helle Marie at tage dug, lys og blomster frem. Inden længe er kateteret omdannet til et alter, og der er skabt et anderledes rum med mulighed for ny læring. To af eleverne får lov til at tænde lysene, og andre deler salmebøger ud. "Vi skal synge fra salmebogen i dag, lige som man gør til gudstjeneste. Vi skal synge nr. 696, "I østen stiger solen op"". De fleste kender salmen og synger godt med.

"Hvornår dækker man fint bord med dug, lys og blomster?" Spørgsmålet afføder øjeblikkeligt en masse svar, og efter nogen tid kan klassen konkludere, at det gør man til fester. Og at det, der gør en fest god, er, at man får noget godt at spise og drikke.

"Nu skal jeg fortælle om en fest, der blev holdt for længe siden." Helle Marie genfortæller skærtorsdagsberetningen mens 3.c lytter intenst.

Et lille festmåltid

"Når vi holder nadver i kirken mindes vi bl.a. den fest. Nadveren er et lille festmåltid, vi holder sammen, et symbolsk aftensmåltid hvor det, vi spiser og drikker, betyder meget for os."

Eleverne får nu en oblat hver. Den studeres nøje

og kommenteres, inden den spises. Helle Marie har også rigtig kage og saftvand med. Det bliver til et helt lille festmåltid, som klassen holder sammen. Efter et kort frikvarter er eleverne på plads igen. Nu bliver samtalen drejet over på vigtigheden af at spise sammen. Det kan alle snakke med om. De har alle erfaringer med fællesskabet ved et måltid. Også med hvordan fjernsynet kan tage fornøjelsen fra måltidet, og hvordan maden ikke smager så godt, når man spiser den alene. Helle Marie slutter timen med at fortælle lignelsen om det store festmåltid. Hvor pointen er, at man ikke kan komme uforberedt til festen.

Et spontant udtryk

Inden vi går, vil eleverne gerne synge en sang mere. Det skal være en alle kender, så valget falder på "Jeg ved en lærkerede". Ja, den passer måske ikke ind i sammenhængen, men den er et spontant udtryk for elevernes glæde ved timen og det, de har beskæftiget sig med. Skolen havde bedt kirken om hjælp og med respekt for det, der er sigtet med skolens undervisning, imødekom Helle Marie dette. De 10'åriges spontanitet og uforbeholdende interesse for tilværelsens mange facetter er udfordrende for kirkelige undervisere. De er gode at gæste og gode at invitere til fest.

DET HELLEGE RUMS

Af Biskop Jan Lindhardt

For få år siden var en af børnehaverne i en dansk provinsby på udflugt til byens hovedkirke, som er en stor middelalderkirke, der ligger midt på torvet. Det var en meget stor oplevelse, fortalte pædagogerne, som også selv syntes at det havde været utroligt spændende med et virksomhedsbesøg i et helt anderledes rum.

Hvad var det, der var helt anderledes. Inden jeg giver svaret, dvs. børnenes og pædagogernes efter min mening interessante svar, vil jeg godt nævne nogle af de muligheder, man umiddelbart ville hæfte sig ved.

a) det er stort rum. Efterhånden er vi alle vant til at bo med max. 2.40 til loftet, også på offentlige kontorer og det virker derfor overvældende med et stort rum, der ikke er fyldt med maskiner, men er til „menneskelig“ brug ligesom teater og sportsstadion.

b) at der er en særlig slags kunst herinde. Det hører man ofte, men det er jo kun i meget begrænset omfang rigtigt. Ingen kunst-epoke, heller ikke vor egen har nogen stilforskel mellem kirkekunst og anden kunst. Højst en forskel i motiver og det er endda begrænset. Kirken kan rumme kunst med mange forskellige motiver og „religiøse“ billeder, hvor-
dan man nu end måtte opfatte dette, har altid sneget sig ud af kirken og kan genfindes i private hjem og mange andre sammenhænge. I dag kommer „religionen“ udefra i form af kunstneres private oplevelser og gør sig bred i kirkerummet. Men stadig er det religiøs kunst.

c) At der er en særlig indretning. Det er man ikke i tvivl om. Møbleringen med stole, prædikestol, alter. Man tvinges umiddelbart til at kigge op mod koret og mod prædikestolen, som i reglen hæn-

ger lidt nede og til højre. Alt ligner nok noget andet, men er alligevel forskelligt. Ikke mindst alteret er interessant, fordi det angiver at rummet har en retning. Eller rettere: en mening. Selve rummet siger noget bestemt og at træde ind i det, er at underlægge sig en ramme for liv og forståelse. Der er grænser for hvad man kan mene, tænke eller gøre i et sådant rum.

d) Havde man udvidet virksomhedsbesøget ved også at komme til selve gudstjenesten, havde man fået et stærkt indtryk af den næsten søvngængeragtige sikkerhed, hvormed en i virkeligheden ganske kompliceret forestilling bliver afviklet. Og dette at det ikke blot er professionelle folk, der opfører dramaet, men at også amatører i form af almindelige kirkegængere har deres vigtige rolle i stykket, giver et definitivt indtryk af tradition. Det er helt åbenbart noget man har prøvet før, ja, det er noget man har gjort i hundredvis af år. Eller i hvert fald i uoverskuelig tid tilbage.

Nu skal jeg ikke holde læseren hen længere hvad angår svaret fra børnehavebørnene og deres talsmænd, pædagogerne: Det mest imponerende var i deres øjne det store rum. Svaret er ikke entydigt, fordi en række af de andre betydninger, som jeg her nævnt og sikkert nogle jeg ikke har nævnt, kan selvfølgelig spille med i det indtryk, kirkerummet gjorde på sine besøgende. Alligevel mener jeg at svaret er karakteristisk og at det stil-

Islev kirke

FORMER

Horne kirke

ler nogle spørgsmålstegn ved vor protestantiske gudstjeneste, eller rettere ved vor opfattelse af den.

Luther brød sig ikke om de store domkirker, men foretrak mindre kirker med lave hvælvinger. Her kunne det talte ord høres. Det var jo før mikrofoners og højtale-

res tid og i de store kirker druknede ordene fordi der var for højt til loftet og for meget efterklang. Katedraler hører derfor middelalderen til, ikke protestantismen. Katedraler er til at gå i procession i, mens protestantiske kirker er til at sidde i og lytte til evangeliets forkyndelse. At der alligevel er bygget store pro-

testantiske kirker, skyldes andre hensyn, bl.a. enevældens behov for at gøre sig synlig. Principielt kan man være protestant i sin dagligstue, hvad jo også den stærke vækst i husandagtslitteratur fra slutningen af det 16. århundrede vidner om. Protestantismen er en læsereligion, selvom Luther sagde, at kir-

Budolfi domkirke

Den moderne elektroniske billed- og lydkultur synes at gøre det ydre rum interessant igen.

ken ikke skulle være et pen-hus, men et mund-hus. Man tror på Skriften som givet af Gud og det var skriften i Gutenbergs skikkelse, der skabte den medierevolution, som overhovedet gjorde det muligt at udbrede det protestantiske budskab med en steppebrands hastighed. Vi fik dermed en læserkultur for hvem det lille rum var nok så vigtigt som det store. Ja, strengt taget behøver man kun det „indre“ rum, som læseren skaber ved at lade sin fantasi og forestillings-evne gøre det stykke arbejde som

er nødvendigt for enhver læsende person: at give liv til de døde bogstaver. Skriften er jo blot en kode, som læsetræning og indbildningskraft skal afkode. For mit indre øje skal jeg se for mig, hvad skriften blot antyder.

Det betyder at for en rigtig protestant er kirkerummet ikke særligt interessant. Det er jo kun et „ydre“ rum. Langt vigtigere er jo dog, hvad der foregår i det „indre“, hvor troen og den religiøse oplevelse har sin plads. Kirkerummet blev derfor heller ikke

betragtet som „helligt“; hvis man var meget lavkirkelig, betragtede man det blot som et mødelokale.

Sådan er protestantismen - eller sådan var den. Måske er den nemlig ved at ændre sig. Den moderne elektroniske billed- og lydkultur synes at gøre det ydre rum interessant igen. På mange måder tages mennesker idag ud af det indre og private rum og føres sammen med andre mennesker i nye fællesrum, hvadenten de er virkelige som kirkens eller virtuelle som i TV eller i den nye kun-

*Alt andet lige burde dette
indebære at man får
større sans for at Gud og
hvad der hører ham til
møder vi i et ydre rum, i
menighedens fællesskab
sammen med andre, og
det vil sige i samme rum
som dem.*

stige virkelighed (virtual reality). Alt andet lige burde dette indebære at man får større sans for at Gud og hvad der hører ham til møder vi i et ydre rum, i menighedens fællesskab sammen med andre, og det vil sige i samme rum som dem.

For nogle år siden havde jeg besøg af en tysk professor, som jeg tog med ned til en dansk højmesse i en af de store kirker i Århus. Han forstod ikke ordene, men kunne selvfølgelig ud fra musik og liturgi følge forløbet. Da vi kom ud, spurgte han, om det var en særlig højkirkelig præst. Det var det faktisk ikke, tværtimod var det en tidehvervspræst, så det var et galt gæt. Eller det var måske alligevel ikke helt forkert. Vi har i den danske gudstjeneste i sammenligning med andre protestantiske kirker bevaret en mere højkirkelig (ikke nødvendigvis katolsk) gudstjenesteform, eller man skulle måske sige: gudstjenestestemning, som har beholdt sansen for rummet og dets virkning. Prædikenen, hvadenten den er pietistisk eller tidehvervsk appellerer ganske vist og stadigvæk til det indre

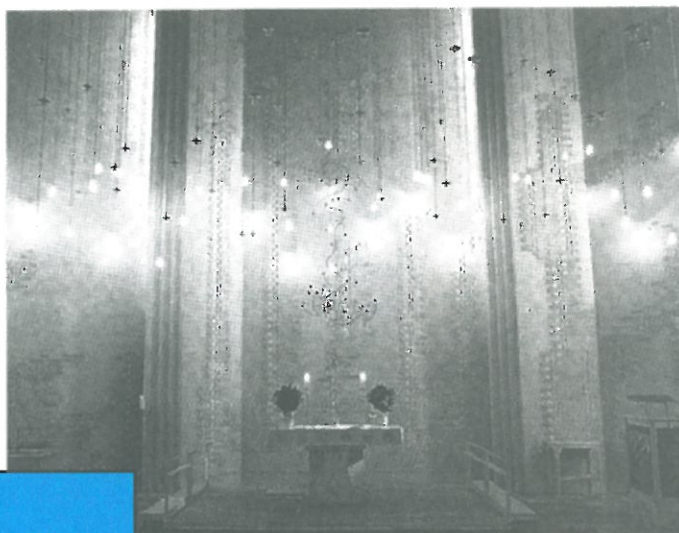
sjælelige rum. Men rummet gør det ikke.

Det er mange år siden jeg havde min tyske kollega til dansk gudstjeneste. Skulle han komme igen i dag, ville han finde at vi danskere var blevet endnu mere højkirkelige. Ikke så meget teologisk som liturgisk. Musikken breder sig, liturgien udbygges med mange lokale knopskydninger i form af øgede præ- og ikke mindst postludier (hvor man skal sidde andægtigt og lytte), motetter, korindslag, samtidig med at prædiken bliver kortere og mindre inderlig.

Børnehavebørnene og deres pædagoger har ikke længere noget personligt indre forhold til kristendommen. De har f.eks. ikke noget „bønsliv“ som det hed for generationer siden. Derimod har de en moderne bevidsthed om rummets betydning. Om at det ikke er det som er inde i mennesker, men det som er mellem mennesker, der tæller. Det er fordi vi tænker i rum. Dette har vi i høj grad lært af skærmen på computeren og TV. Her føres vi ind i en række rum, som alle har

deres ritualer som vi skal overholde. Hvad enten det er computerspil, som tager en stadig større del af børns tid eller det scenografier i TV, hvor alle udsendelser har deres egen koreografi og liturgi, hvad enten det drejer sig om yeopardi eller andre spørgeprogrammer, quizzer, sportsudsendelser etc. Man indgår i en ramme. Og hjemme i børnehaven leger man en række lege, arrangeret af de voksne, som kan hente råd og vejledning i en omfattende litteratur.

Det er en forholdsvis ny bevidsthed, vi har fået. Efter studenteroprøret i 68 troede mange at man blot kunne opføre sig "som man var". Man holdt f.eks. ikke dimissionsfester med højtidelige overrækkelser af eksamensbeviser diplomer for akademiske grader. Det var både billigere og nemmere at sende papirerne med posten. Det blev også moderne at blive gift på rådhuset, hvor der intet særligt ceremoniel var etc. Når man gik i procession, for det gjorde man faktisk, så var det politiske manifestationer, som der let kom noget truende over.

*Opstandelses-
kirken, Albert-
lund*

*Den rituelle fantasi har
gode kår i disse år...*

Nogle af mine forgængere på bispestolen arbejdede med på at gøre rummet mindre højtideligt og dermed også mindre liturgisk. Biskop Hans Kvist foretrak at lægge ordinationerne ud i landsbykirkerne, formentligt i håb at de skulle blive mindre højtidelige. Landemodegudstjenesterne omfattede kun biskoppen, amtmanden, de 12 provster og de af stiftspersonalet, man kunne få til det. En snes mennesker i Roskilde domkirke fylder ikke meget.

I dag er denne udvikling endt og vendt, ofte således at man er havnet i den modsatte grøft. Bryllupperne er vendt tilbage til kirkerne, ofte i meget opulent form. På andre måder sker der også en opritualisering. Dåbsbørn føres ind/ud mens menigheden rejser sig op og hylder det lille nye medlem af menigheden. Dåbsforældre og konfirmander udstyres nogle steder med et tændt lys som de har i hånden, når de går ud af kirken. Og så vi-

dere. Den rituelle fantasi har gode kår i disse år. Det ses også udenfor kirken. Fester og processionser præger gadebilledet i denne tid med de mange byfester der holdes over hele landet med Århus Festuge som den største. Karnevallet er en anden nyopfindelse som stadig er i live. Private fester belægges i stigende grad med ritualer eller "temaer", hvor man går i dragter fra en svunden tid eller har en bestemt fortælling som ramme om sammenkomsten.

Ritualer og liturgi er lidt ligesom med teaterstykker: alle kan ikke spille den samme rolle. En er præst, en anden dåbsbarn, en tredje almindelig kirkegænger, en fjerde kordegn etc. Liturgi og ritual er derfor at få alle disse forskellige grupper til at virke sammen og interagere med hinanden. Skal man være i et rum, er man nødt til at spille sammen.

Derfor er der f.eks. ikke noget mærkeligt i at man rejser sig op

for brudeparret, for det lille dåbsbarn – eller for den ornatklædte procession. Hvis man lod som ingenting, når den kom ind, men blot ignorerede den, så ville ceremonien falde væk. Den er nemlig interaktion mellem forskellige grupper. Liturgi skal binde folk sammen. Dette støder måske mod den moderne individualisme og tanke om at alle skal have lige meget og være lige meget. Det kan man ikke realisere i et rum, hvor man må indtage hver sin plads, fornem eller ydmyg, aktiv eller passiv. Men det varer kun for en tid: når stykket eller gudstjenesten er færdig, er de roller og pladser som liturgien tildelte os, også slut. Legen har fået ende og en ny tid er begyndt.

Det bliver interessant at se i de kommende år om og hvordan teologien og kirken følger med denne nye rum-bevidsthed.

Børnehavebørnene og deres pædagoger har ikke længere noget personligt indre forhold til kristendommen ... Derimod har de en moderne bevidsthed om rummets betydning. Om at det ikke er det som er inde i mennesker, men det som er mellem mennesker, der tæller.

Kommende temaer

Fortællingen, august 2001

Sorg og tab, november 2001

Synd og nåde, februar 2002

Nyt materiale til
voksenundervisning
studiekredse og egen fordybelse.

Kaj Munk siger et sted: *At være kristen er at være i en tilstand af evig konflikt. Konflikt med Gud, med sig selv, med verden!*

To dramadokumentariske videoer med skuespilleren Caspar Koch i rollen som Kaj Munk.

I forliset bor sejren. Om Kaj Munks tale i Ollerup i 1940 og om eftertidens opfattelse af talen ved bl.a. Per Stig Møller og Søren Mørch.
Og alt hans væsen. Om Kaj Munk og troen med bl.a. Hans Raun Iversen.

Tilhørende illustreret **tekstsamling** på 125 sider med citater og baggrundsstof. Samlet pris: 550.- kr.

Danmarks Kirkelige Mediecenter
Finlandsgade 27, 8200 Århus N. Tlf. 8616 5855.
E-post: dkmedie@dkmedie.dk

DÅBSOPLÆRING

fra kirke til hjem

DÅBSKLUBBEN - en konkret hjælp til forældre, der ønsker at give deres børn del i den kristne tro og tradition. DÅBSKLUBBEN sender to pakker om året til barnet med relevante dåbsoplærings-materialer samt information om, hvordan forældrene kan bruge kristne ritualer i hverdagen.

Giv forældrene en hjælpende hånd til dåbsoplæring og giv ikke mindst børnene en god start med det første års medlemskab af DÅBSKLUBBEN i dåbsgave.

DÅBSKLUBBEN

Valby Langgade 19
2500 Valby • tlf 36 44 03 82
e-mail • info@kirkens-daabsklub.dk

DÅBSKLUBBEN tilbyder:

dåbsoplæringsmaterialer til barnets første år til brug i hjemmet

vejledning til forældre, bedsteforældre og faddere, der gerne vil give barnet en dåbsoplæring, men som mangler værktøjet

levering lige til barnets hoveddør for kun 200,- kr. + forsendelse

en introduktionspakke bestående af det første års to pakker til sognet for 238,- kr.

FOLKEKIRKEN PÆDAGOGISKE INSTITUT

Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster
Telefon 74 74 32 13, Telefax 74 74 50 13
E-mail: fpi@km.dk

Oplysninger om de enkelte kurser og program fås ved henvendelse til FPI.

INDLEDENDE KONFIRMATIONS-FORBEREDELSE BEGYNDER-KURSUS, I + II

27. august – 31. august 2001 (I)
og 21. januar – 23. januar 2002 (II)
Ved lektor Finn Rosenberg FPI
Ansøgningsfrist: 27. juni 2001

RELIGIONSINFORMATIK: MENNESKE, INFORMATIK OG RELIGION

7. september – 8. september 2001
på Aalborg Universitet
Ved studieleder, docent dr. scient. Peter Øhrstrøm, Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet og ekstern lektor, sognepræst Per Bucholdt Andreasen
Ansøgningsfrist: 1. juni 2001

KURSUS FOR FRIE, KIRKELIGE ORGANISATIONER: FORMIDLING AF DET ELEMENTÆRE.

8. oktober – 10. oktober 2001
Ved lektor Finn Rosenberg
Ansøgningsfrist: 8. august 2001

TEKST OG TOLKNING EKSEGETISK, HERMENEUTISK OG PÆDAGOGISK VÆRKSTED

12. november – 16. november 2001 i Løgumkloster
Ved lektor Henrik Tronier, lektor Svend Bjerg, rektor Eberhard Harbsmeier.
Ansøgningsfrist: 17. august

KONFIRMATIONS-FORBEREDELSE ALTERNATIVE ARBEJDSFORMER

19. november – 23. november 2001
Ved lektor Marie K. Monrad og rektor Eberhard Harbsmeier
Ansøgningsfrist: 19. september 2001

Cecilie Rubow: Hverdagens teologi.

**Folkereligiøsitet i danske
verdener, ANIS 2000,
287 sider**

"Denne bog tegner et billede af hverdagens teologi. Den handler om, hvordan folkelige forståelser af religiøs tro dannes, udveksles og afviger fra hinanden. Det er en antropologisk beretning, skrevet på baggrund af længerevarende feltstudier og med et kultur-analytisk sigte, som på én gang retter sig mod det folkekirkelige felt i Danmark og mod mere generelle analytiske spørgsmål og problemer i studiet af tro, religion og samfund", siger Cecilie Rubow i sit forord til sin (let omarbejdede) Ph.d. -afhandling. Det er en afhandling med mange

navne og teorier, og det kan godt få mange til at give for hurtigt op. Det midterste afsnit "Mellemværender", som præsenterer en del af det materiale, afhandlingen bygger på, er mere ligetil: en række *samtaler og overvejelser*, der indkredser bogens tema ud fra forskellige menneskers synsvinkler.

Lære og folketro har kun tilsyneladende sprog tilfælles. CR viser med samtaleeksempler, hvordan præster kan *misforstå* menneskers tale om "livets mening" (s.221 ff.). Hun prøver også at tegne forskellige modeller for forståelse af centrale elementer i den kristne "kosmologi", så man anskueligt kan se, hvor forskelligt der f.eks. kan tænkes omkring Bibelens betydning. (s.153) Bogen handler dog ikke først og fremmest om modsætningen mellem kirkens lære og menneskers tro, men snarere om mødestedet mellem dem i en slags "*hverdagens teologi*". Hvordan er

danskernes religiøse holdning? *Ritualer* som f.eks. dåb og bryllup er en vigtig nøgle til at forstå danskernes religiøsitet. Et ritual er bl.a. en "forberedt handling" (s.44), men betydningen af rituallet er ikke fastlagt på forhånd. Det specielle ved danskernes religiøsitet er deres "*ortopraksi*": de går med stor alvor ind i at gøre ritualerne på den rette måde, men forstår handlingerne forskelligt. Ritualerne åbner for dialog om, hvad der mon er det rigtige og hvad det mon betyder. Ritualerne giver en "fælles horisont"(s.50) Ritualerne giver plads for det kollektive og det individuelle. Ritualer og sekularisering udelukker ikke hinanden.

Finn Rosenberg

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirken forskellige former for under-visning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirken forkyndelse og undervisning. Formand: Mariane Sloth.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonisse-huset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af IM og KFUM/K skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Ruth Bjerrum og Jens Maibom. (ansv). Kristian Brogård, Christina Smith, Lars Højland, Inger Hørup, Arne Kristoffersen, Anna Johnsen.

Redaktionssekretær Grethe Jørgensen. Smounevej 7B, 8410 Rønde. tel. 86372409.

Sats og layout: Poul Abildgaard. Tryk: Specialtrykkeriet Viborg

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)
kr. 145,-. Løssalg kr. 45,-
Giro 8 05 53 51.
Henvendelse: Jette Christensen, RPC.
e-mail: jc@rpc.dk

Evangelisk Pædagogisk Samvirke
c/o Religionsoædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10 A
1820 Frederiksberg C
Tlf.: 33 24 92 50 (kl. 10-16)
Homepage: www.rpc.dk

Besøg Kirken Underviser
www.kirken-underviser.dk

DET EVIGE LIV

Forlaget

ANIS

Frederiksberg Allé 10 A – 1820 Frederiksberg C
33 24 92 50 – www.anis.dk – anis@rpc.dk

I sidste del af trosbekendelsen hedder det, at vi tror på »kødets opstandelse og det evige liv«. Hvad indebærer dette? Det er et af de spørgsmål, der behandles i bogen *Kropp og opstandelse*, som er udsprunget af det norske forskningsprojekt om DET KRISTNE MENNESKE: KONSTRUKTIONEN AF NY IDENTITET I ANTikken. Bogen er redigeret af Troels Engberg-Pedersen og Ingvald Sælid Gilhus, udgivet af Pax Forlag i Oslo (teksterne er på norsk, svensk og dansk) og sælges i Danmark via Forlaget ANIS. Artikler af: Dale B. Martin, Jens Braarvig, Dag Øistein Endsjø, Turid Karlsen, Tomas Hägg, Einar Thomassen, Samuels Rubenson og redaktørene – alle fremtrædende forskere på området.

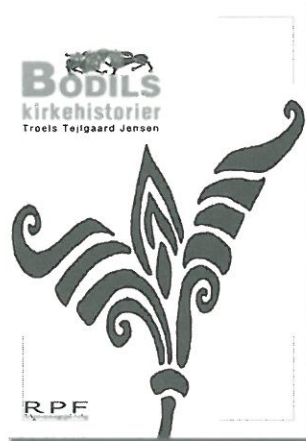
KROPP OG OPPSTANDELSE
176 SIDER – KR. 225,-

KIRKEHISTORIE FOR BØRN OG UNGE

En tidsrejse fra 1100-tallet til i dag. Sammen med Bodil og en lille pudsig fyr, som bor et hemmeligt sted i kirken, sendes læseren ud på rejser i tid og rum, oplever bygningen af den første stenkirke, reformationen og blymesterens hemmelighed. *Bodils kirkehistorier* er spændende og utraditionel kirkehistorie for børn og unge – til selvlæsning eller som oplæsning for juniorkonfirmander og konfirmander.

TROELS TEJLGAARD JENSEN:
BODILS KIRKEHISTORIER

77 SIDER – KR. 135,-

RPF
Religionspædagogisk Forlag

Frederiksberg Allé 10 A – 1820 Frederiksberg C
33 24 92 50 – www.rpc.dk – rpf@rpc.dk